

אלמנת עיסה (רש"י כאן מפרש, אלמנה שנישאה לספק-חלל שנתערב במשפחה) — אמר רב חסדא: אפילו לרשב"ג פסולה מן הכהונה, שהרי בתו של ספק-חלל אסורה לכהן הלכך גם אלמנתו פסולה, שכל שזרעו פסול — פוסל. ודלא כעדות רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא שאלמנת עיסה כשרה לכהונה משום ספק ספקא.

יש מפרשים 'אלמנת עיסה' בספק ספקא ממש, כגון שנתערב ספק-חלל במשפחה, או ספק גרושה שנישאת לכהן, ונולד ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון (ע' בראשונים כאן וספ"ק דכתובות). ופסק הרמב"ם (איסור"ב יט, כג) שלכתחילה לא תינשא ואם נשאת לא תצא, מפני ספק ספקא. אבל אם נתערב חלל ודאי או ממזר ודאי — תצא.

ולפי פירושים אלו נראה שספק חלל פוסל את האשה בביאתו לדברי הכל.

דין מחזיר גרושתו משנישאת ופוצע דכה, לענין פסול האשה בביאתם — ע' ביבמות סה-סט.

דף עה

קנן. א. האם שתוקי ואסופי מותרים בממזרת, וכן ממזר בשתוקית ואסופית? והאם שתוקי ושתוקית או אסופי ואסופית מותרים זה בזה?

ב. האם כותי מותר לישא שתוקית ואסופית או כותית?

ג. האם צאצאי הגר מותרים בממזרת?

ד. ארוסה שעוברת, ואין ידוע אם מהארוס או מאדם זר — מה דין הולד?

א. לתנא קמא דמתניתין, וכן סובר רבי יהודה, שתוקי ואסופי מותרים בממזרת. וכן הממזר בשתוקית ואסופית (לא יבא ממזר בקהל ה' — בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא. עג.). ורבי אלעזר אומר. ואפילו ספיקן בספיקן אסר רבי אלעזר. אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי אלעזר. ושמואל חולק.

א. הלכה כרב באיסורין, הלכך ספיקן בודאן או ספיקן בספיקן אסור. (רי"ף, תוס' ועוד).

ב. הר"ן כתב שרבי אלעזר אסר משום מעלה ביוחסין, אבל מדין תורה מותר. ואין כן דעת הריטב"א.

ג. לדברי הרשב"א, אם רוב כשרים אצלה [והבועל הלך אצלה, או אף בספק מי הלך למי] — הרי הולד כשר מן הדין ואסור בממזרת מן התורה. ויש חולקים.

ובמקום שהרוב פסולים אצלה — יש לומר שלהרשב"א מותר הבן בממזרת אף מדרבנן. ואולם בישוב דברי רש"י ביבמות יש לומר שסובר שאסור מגזרה דרבנן, אעפ"י שמדאורייתא דינו כממזר ודאי (עפ"י חזון איש א, טז).

ב. רבי אלעזר אומר [דלא כחכמים]: כותי לא ישא כותית. (ואפילו הם באים עתה להתגייר ולקבל המצוות על פיננו. עפ"י תוס' ורמב"ן).

והסיקו (עו.) לפרש טעמו כי סובר כותים גרי אמת ואינם בקיאים בתורת גטין וקדושין, הלכך יש לחוש לממזרות [ויש בהם גם ישראלים שאינם ממזרים, כגון כהנים כשרים שנתערבו בהם, הלכך חוששים שמא אחד מהם כשר והאחר ממזר. ערמב"ן תורא"ש ומהרש"א]. והרי ספיקן בספיקן אסור לרבי אלעזר. רב נחמן אמר רבה בר אבוא: ממזר מאחוזתו וממזר מאשת אח נתערבו בהם. ורבא אמר: עבד ושפחה נתערבו בהם.

הוא הדין לנישואי כותי עם שתוקית ואסופית ישראל, הרי אלו 'ספיקן בספיקן'.

ג. גר, עד עשרה דורות — מותר בממזרת [כרבי יוסי שאמר קהל גרים לא איקרי קהל. וכן הלכה, ודלא כרבי יהודה. כדלעיל עב-עג]. מכאן ואילך אסור (מדרבנן, שהרואה אומר ישראל נושא ממזרת). ויש אומרים: עד שישתקע שם עבודת כוכבים ממנו.

א. יש פוסקים כתנא קמא. והרמב"ם (איס"ב טו, ח) פסק כ'יש אומרים' שמותר עד שישתקע שם גירותו ממנו. [ושיעור זה הוא יותר מעשרה דורות. תורא"ש]. אחד הגרים ואחד עבדים משוחררים דין אחד לכולם. (עפ"י אה"ע ד, כב).

ב. לדברי הרמב"ם (איסורי ביאה טו, ט) אין הדברים אמורים אלא בגר שנשא גיורת, אבל אם אחד מההורים ישראל — הרי הולד כישראל כשר ואסור בממזרת. וכמה ראשונים חולקים על כך. ובשלחן ערוך (אה"ע ד, כג) נקט כהרמב"ם. ובחזו"א (ד, ז) צדד שהדבר ספק להלכה, ויש מקום להתירו בממזרת משום 'ספק קהל' בספקא דדינא. (וע"ע שעה"מ איס"ב טו, ט; אבנ"מ ד סקט"ז).

ד. ארוסה שעברה ואין ידוע ממי [ואין עליה ריגון שהיא מופקרת] — הולד שתוקי. ונחלקו רב ושמואל בדינו. ושלשה הסברים נאמרו במחלוקתם; —

לפי הסבר אחד נחלקו האם הוא מותר בממזרת (שמואל) או אסור בה (רב). והולכים הם לשיטתם האם הלכה כרבי אלעזר האוסר שתוקי בממזרת או הלכה כסתם משנת 'עשרה יוחסין'. לפי הסבר אחר, מדובר כשתפס הבן מנכסי הארוס משמת ואמר אבי היה (רש"י); והשמיענו שמואל שמוציאים הנכסים ממנו.

א. אפילו תפס שלא בעדים, אין תפיסתו מועילה לו מפני שהוא 'שמא' ואין מועיל שום מיגו ב'שמא' (ריטב"א). ובטעם הדבר שאין מועילה תפיסה, יש לומר משום שהיורשים האחרים ודאיים וזה ספק הלכך אין ספק זה מוציא מידי ודאי. ועוד יש לומר שאין כאן די דררא דממונא, הלכך אין מועילה תפיסה אף לדעת הסוברים בעלמא אם תפס אין מוציאים מידו. ע' חזו"א אה"ע לה, ח.

ב. לפי לשון זו אין כאן מחלוקת בין רב לשמואל, אלא כל אחד דיבר על דבר אחר (תורא"ש). הסבר נוסף (וכן קיימא לן. עפ"י רי"ף רשב"א ועוד): לדברי שמואל בודקים את אמו, ואם אומרת לארוס נבעלתי וממנו הוא — נאמנת, וכרבן גמליאל ורבי אליעזר, ואף על פי שהכל פסולים אצלה מלבד הארוס. (ולרב אינה נאמנת. [והעירו על לשון רש"י ביבמות שמשמע שלרב הוא ממזר ודאי]. והלכה כשמואל, כי כן פסק רבא לעיל, כאבא שאול).

[מבואר בסוגיא ביבמות (מט:): שאם בא עליה הארוס בבית חמיו — אנו מייחסים הולד אחריו. וכן אם הארוס מודה שהיא מעוברת ממנו (ע' כתובות יג:)].

אם הכחישה הארוס ואמר לא באתי עליה מעולם — הולד ממזר, שהרי האב נאמן על בנו לומר ממזר הוא. אבל האשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת לומר לארוס נבעלתי, ואם נישאת לכהן לא תצא. וולדה ממנו כשר (רמב"ם איס"ב טו, יז). ויש אומרים אפילו הארוס מכחישה — אין הולד ממזר (תורי"ד).

שיטות וחילוקים נוספים בדין ארוסה שעברה — ע' ביבמות סט-ע ובכתובות יד.

דפים עה — עו

קנת. האם הכותים היו גרי אריות או גרי אמת? אלו כהנים נתערבו בהם? ומדוע נאסרו על ישראל לבוא בהם? האם יש לחוש להימצאות ממזרים בתוכם?

רבי ישמעאל סבר: כותים גרי אריות הן, וכהנים שנטמעו בהם — כהנים פסולים היו (ויעשו להם מקצותם כהני כמות — מן הקוצים שבעם), ומשום כך נאסרו לישראל.

רבי עקיבא סבר: כותים גרי אמת הם וכהנים שנטמעו בהם — כהנים כשרים היו (מקצותם — מהקצינים שבעם, הבחירים). ולכך אסרום, מפני שהיו מייבמים רק את הארוסות אבל הנשואות פטרום בלא חליצה. ורבי עקיבא לטעמו שאמר יש ממזר מחייבי לאוין, הלכך יש לחוש לממזרים שבאו מאיסור יבמה לשוק.

ויש אומרים [גרי אמת הן] לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצוות, כלומר בתורת גטין וקדושין, הלכך יש לחוש לולד הבא מאשת איש — והיא שיטת רבי אלעזר.

רב נחמן אמר רבה בר אבוה: ממזר מאחותו וממזר מאשת אח נתערבו בהם, לכך אסרום. (כי יש ביניהם ישראלים שאינם גרים, כגון מאותם כהנים כשרים שנתערבו בהם. הלכך אסורים הם בממזרים. רמב"ן). רבא אמר: עבד ושפחה נתערבו בהם.

נמצא לדברי הכל יש חשש תערובת ממזרים בכותים, מלבד לרבי ישמעאל.

דף עו

קנט. א. הנושא אשה, האם וכיצד צריך לבדוק ביחוסה מקודם לכן?

ב. אלו תפקידים ודברים שהעושה אותם אין צריך לבדוק ביחוסו, מפני שמוחזק על ידם כבדוק ועומד? ג. האם ממנים גרים לתפקידי שררה?

א. לסתם משנתנו, הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות, שהן שמונה: אמה ואם אמה, אם אבי אמה ואמה, אם אביה ואמה, אם אבי אביה ואמה. [ולא הצריכו לבדוק האבות אלא האמהות, כי פסולי יוחסין שאצל האנשים בדרך כלל מתפרסמים על ידי מריבות וכו', משא"כ בנשים]. לזוהי וישראלית — מוסיפים עליהן עוד אחת, כלומר דור אמהות נוסף למעלה, שהן בסך הכל שתיים עשרה (רב אדא בר אהבה). במתניתא תנא: מוסיפין עליהן שתי אמהות למעלה, שהן בסך הכל שש עשרה [ויש לפרש כן גם במשנה, ומהו 'עוד אחת' — זוג אחת].

א. התוס' מפרשים שעיקר הבדיקה נתקנה משום חללות, ואגב בדיקת חללות בודקים גם פסול ממזרות [ולכך צריך לבדוק בלזוהי וישראלית אעפ"י שאין שייך שם חללות. מאידך אין האשה בודקת באיש כלל, כי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים]. ומדובר בכהן הבא לינשא אשה, אבל ישראל הבא לינשא אשה אין צריך בדיקה, שהרי גם אם אשתו חללה, זרעו כשר לכהונה, שבני ישראל מקוה טהרה לחללות. ורבנו תם כתב שאין צריך בדיקה אלא לצורך עבודת המקדש, לו או לבניו, אבל להאכיל בתרומה לא.

ויש אומרים (וכן גורסים במשנה) שגם לזו וישראל צריכים בדיקה משום ספק ממזרות ושאר פסולי קהל. ואף האשה צריכה לבדוק בדיקה זו. ואולם בדיקת חללות אין צריך לבדוק אלא האיש הכהן הבא לינשא כהנת. וכן מבואר בירושלמי, שאף לזו וישראל צריכים בדיקה,